Dnro 001/81/2024

Katri Ojala

16.10.2024

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 10.10.2024

HE 123/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

Akava ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esitysestä eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Akavan keskeiset huomiot

Akava vastustaa esitystä sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia koskevaksi lainsäädännöksi.

Akava pitää kuitenkin tavoitetta julkisen talouden tasapainottamisesta tärkeänä. Akava kehottaa harkitsemaan kokonaan uudelleen hallituksen esitystä sairauspäivärahan leikkaamiseksi ja säästöjen kanavoimiseksi sekä keskittymään julkisen talouden tasapainottamiseen muilla keinoilla, kuten menoja leikkaamalla tai tuloja kasvattamalla. Näin voidaan tukea valtiontalouden vakautta heikentämättä sairastuneiden oikeuksia ja hyvinvointia.

Mikäli sairauspäivärahan laskukaavan muutosta kuitenkin aiotaan edistää, Akava ehdottaa, että laskukaavaa muutetaan siten, että vakuutusperiaate ja ansiosidonnaisen sosiaalivakuutuksen perusperiaatteet säilyvät:

- Valmistelussa ollut vaihtoehtoinen malli 1 (70 prosentin korvaustason alentaminen) tuottaisi vakuutusperiaatetta paremmin noudattavan lopputuloksen tavoiteltujen säästöjen toteuttamiseksi.

- Toinen ratkaisutapa olisi se, että sairauspäivärahan leikkauksesta luovutaan ja 60 miljoonan säästö huomioidaan osana valtion sairausvakuutuslain mukaisiin menoihin kohdistuvaa rahoitusosuutta.

Akava pitää välttämättömänä, että hallituksen esityksen käsittelyssä otetaan huomioon lausunnossamme esitetyt huolenaiheet ja vaihtoehtoiset ratkaisut, ja varmistetaan, että sairauspäivärahan muutokset tehdään vakuutusperiaatetta kunnioittaen ja sairastuneiden oikeuksia heikentämättä.

Sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavointi

Akava vastustaa esitystä sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavoimisesta. Työmarkkinakeskusjärjestöt jättivät yhteisen eriävän mielipiteen vero- ja maksutulojen sekä etuuksien rahoituksen jakautumista julkisen talouden eri sektoreiden kesken selvittäneen kolmikantaisen työryhmän raporttiin.

Sairauspäivärahan tarkoituksena on turvata palkansaajien ja yrittäjien toimeentulo sairauden aikana, jolloin työkyvyttömyys estää työnteon. Sosiaaliturvarahastojen varat on kerätty nimenomaan niihin kytkettyjen etuuksien, kuten sairauspäivärahan, rahoittamiseen.

Sairauspäivärahan laskentakaavan muuttaminen

Akava vastustaa esitystä sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamisesta ja katsoo, että se heikentää merkittävästi palkansaajien ja yrittäjien turvaa sairauden aikana sekä rikkoo vakiintuneita vakuutusperiaatteita.

Hallituksen esityksessä esitetään sairauspäivärahan laskusäännön mukaan määräytyvien päivärahaetuuksien vuosittain palkkakertoimella tarkistettavan 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan vuositulon ylärajan alentamista nykyisestä 35 769 eurosta 27 633 euroon. Tämän tulorajan ylittävältä osalta sairauspäivärahaa karttuisi nykyisen 20 prosentin sijasta vain 15 prosenttia. Etuudessa jo nyt perusteetta olevaa taitetta ollaan siis sekä alentamassa että lisäämässä sen aiheuttamaa leikkausta entisestään. Akavalaisten mediaanitulolla tulonmenetys olisi esitetyssä mallissa yli 400 euroa kuukaudessa.

Akava katsoo, että esitetyt leikkaukset kohdistuisivat kohtuuttomasti sairastuneisiin, asettaen heidät taloudellisesti vaikeaan tilanteeseen. Sairauspäivärahan alentuminen heikentää myös sairauspäivärahan saajan kykyä vastata perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitetusta lapsen huollosta. Taloudelliset vaikeudet voivat pahentaa vakavan sairauden vaikutuksia, esimerkiksi hidastaa toipumista ja lisätä mielenterveysongelmia. Suurin keskimääräinen päivärahan leikkaus koskee niitä, jotka ovat pitkällä sairauslomalla kasvainten, kuten syövän, takia.

Akava painottaa, että esitetty malli heikentää vakuutusperiaatetta ja eikä kohtele sairastuneita tasapuolisesti. Esitetty laskukaavan muutos heikentää yksittäisen palkansaajan rahoitusvastuun ja etuuden karttuman välistä suhdetta. Sairausvakuutusmaksun päivärahamaksussa ei ole vastaavaa leikkuria, ja on kohtuutonta, että maksettavat maksut eivät vastaisi saatavia etuuksia. Tämä aiheuttaisi epäoikeudenmukaisen tilanteen, jossa osa palkansaajista ja yrittäjistä maksaisi tulosidonnaisia vakuutusmaksuja saamatta kuitenkaan vastaavaa vastinetta sairauspäivärahan muodossa sairastuessaan.

Vakuutettujen tulisi voida oikeutetusti luottaa siihen, että pakollisten vakuutusmaksujen maksamisen myötä heillä on oikeus kohtuulliseen sairauden aikaiseen toimeentuloturvaan. Akava korostaa, että esitetty malli kohdistaa leikkaukset kohtuuttomasti tiettyyn ryhmään rikkoen ansiosidonnaisen sosiaalivakuutuksen perusperiaatteita. Tämä heikentää koko sairausvakuutusjärjestelmän legitimiteettiä. Sosiaalivakuutuksen muutoksissa on lähtökohtaisesti pidetty tärkeänä vakuutusperiaatteen toteutumista.

Jos esitetyn mallin osalta edettäisiin, vakuutusperiaatteen säilyttäminen edellyttäisi myös vastaavaa kattoa maksuihin. Hallituksen esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, kuinka yli 27 633 euroa vuodessa ansaitsevien sairauden aikainen kohtuullinen toimeentulo tulevaisuudessa järjestetään, jos esitetyt muutokset toteutetaan. Pakollinen sairausvakuutusmaksu heikentää mahdollisuuksia varautua sairastumisen varalle muulla tavoin, jos työtulovakuutuksen kautta rahoitettava sairauspäiväraha ei enää jatkossa tuota kaikille vakuutetuille riittävää toimeentulon turvaa sairauden aikana.

Akava huomauttaa lisäksi, että esityksellä on myös muita ongelmallisia vaikutuksia. Jos sairauspäivärahaa pienennetään, työnantajat saavat vähemmän korvausta ajalta, jolloin he maksavat työntekijöille sairausajan palkkaa. Tämä voi johtaa siihen, että työnantajat ovat vähemmän halukkaita palkkaamaan työntekijöitä. Muutos voi siten vaikuttaa myös työmarkkinoihin ja palkanmuodostukseen. Muutokset voivat erityisesti vaikeuttaa osatyökykyisten asemaa ja työllistymismahdollisuuksia työmarkkinoilla. Esitetyt muutokset voivat myös lisätä työkyvyttömyyttä, jos taloudelliset syyt pakottavat palaamaan töihin liian aikaisin, ja kuntoutusrahan pienentyminen vähentää työkyvyttömyyttä ehkäisevien palvelujen käyttöä.

Akava ry:n puolesta

Katri Ojala
johtava asiantuntija